

ESITYS KESKI-SUOMEN VAMMAISSTRATEGIAKSI VERSIO 3.4

”Keski-Suomi: Yhdessä uutta kohti”

Kuva: Kirsti Pehkonen

KASTE

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri

JYVÄSKYLÄ

Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmä 2015–2016
SOTE 2020-hankkeen Peurunka3-seminaari 27.10.2015
Keski-Suomen vammaisneuvostojen kommentteilla 8.1.–15.3.2016
Keski-Suomen kuntien kommentteilla 4.5.–31.8.2016

KESKI-SUOMEN VAMMAISPALVELUTYÖRYHMÄ

Sisällys

1. JOHDANTO.....	2
2. ARVOT.....	3
3. STRATEGIA.....	4
3.1 Kaikille soveltuva elinympäristö.....	4
3.2 Palveluneuvonta, palveluissa ohjautuminen ja palveluohjaus.....	5
3.3 Toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut.....	6
3.4 Yksilölliset erityispalvelut.....	7
LIITTEET.....	8

1. JOHDANTO

Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen maakunnallisessa Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmässä on valmisteltu yhteistä esitystä Keski-Suomen vammaisstrategiaksi, joka tulee huomioida suunniteltaessa tulevaisuuden palveluja Keski-Suomen maakunnassa. Strategiatyöskentelyn etenemisvaiheet, Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmän kokoonpano sekä työstämisen aloittaneiden alatyöryhmien kokoonpano ja tehtäväksiänto ovat liitteinä (LIITE 1, 2 ja 3). Strategiaesityksen jatkoehdyntämisestä ja jalkauttamisesta ehdotuksen kunnille tekee Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen ohjausryhmä. Keski-Suomen kunnat päättävät, kuinka hyödyntävät esitystä omassa toiminnassaan.

Strategiatyössä on pyritty lyhyteen ja ytimekkyyteen ja siinä on hyödynnetty maakunnassa tehtyä kehittämistyötä. Taustalla on YK:n vammaisten ihmisoikeussopimus ja vammaislainsäädännön kokonaisuudistus, sosiaalihuoltolaki sekä pyrkimys oikeudenmukaiseen palvelurakenteeseen. Strategiassa on hyödynnetty Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen lähipalvelu- ja palveluohjaustyöryhmien työtä. Lisätietoja strategiassa käytetyistä kuvioista löytyy hankkeen kotisivuilta: <http://www.jyvaskyla.fi/sote2020>.

Strategiaesitys koostuu johdantoluvusta, joka sisältää keskisuomalaisen vammaistyön vision ja mission. Strategian arvoperusta tuodaan esiin luvussa kaksi. Kolmannessa luvussa käsitellään neljää keskeistä strategista teemaa: kaikille soveltuvaa elinympäristöä, palveluohjausta, sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluja sekä yksilöllisiä erityispalveluja.

Strategiassa vammaisen henkilö nähdään yhdenvertaisena kuntalaisena, asukkaana ja palveluiden käyttäjänä, asiakkaana. Strategian teemoja tulee tarkastella koko elämäkulun näkökulmasta. Strategiassa vammaisella henkilöllä tarkoitetaan laajasti ja monipuolisesti henkilöä, jolla on toiminnan rajoitteita esimerkiksi liittyen aisteihin, kommunikaatioon, muistiin tai fyysiseen toimintakykyyn.

KESKI-SUOMEN VAMMAISSTRATEGIAN VISIO

”Keski-Suomi: Yhdessä uutta kohti”

Visiona on kaikille hyvä elämä Keski-Suomessa. Vammaiset ihmiset ovat tasa-arvoisia kansalaisia, joilla on yhtäläiset ihmisoikeudet.

KESKI-SUOMEN VAMMAISSTRATEGIAN MISSIO

”Vammaisen ihminen on aktiivinen toimija yhteiskunnassa omien voimavarojensa mukaan. Riittävällä tuella mahdollistetaan omannäköinen arki elämäkulun eri vaiheissa ja arjen eri ympäristöissä.”

Vammaiset ihmiset tulee kohdata yksilöinä. Hyvään elämään kuuluu mahdollisuus tehdä itse tai tuetusti omaa elämäänsä koskevat valinnat. Vammaisille ihmisille tulee mahdollistaa *toimijuus* omassa elämässään. Vammaisia ihmisiä, myös vammaisia lapsia, tulee kuulla ja kuunnella tehtäessä päätöksiä, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä.

Ihmisten hyvinvointi syntyy ensisijaisesti omista yhteisöissä, julkisen tukiverkoston ulkopuolella. Vammaisilla ihmisillä tulee olla mahdollisuus elää osana perhettään ja yhteisöään. Läheis- ja kansalaisyhteiskunnan verkostoissa kuten yhteisöissä, yhdistyksissä ja järjestöissä, on valtavasti voimavaroja. Nämä resurssit tulee tunnistaa ja tunnustaa osaksi tuen kokonaisuutta.

Vammaispolitiikan tulee mahdollistaa vammaisten ihmisten ja heidän perheidensä hyvä elämä ja arki kaikissa elämänkulun vaiheissa. Niitä ei voi määritellä ulkoapäin, vaan jokainen määrittelee ne itse. Hyvän arjen tulee olla muutakin kuin päivästä toiseen selviytymistä. Vammaisella ihmisellä on oikeus saada tukea, jotta hän voi elää elämäänsä tasavertaisesti muiden kanssa. Tuen kokonaisuus tulee rakentaa vammaisen ihmisen toimijuuden, omien toiveiden ja tarpeiden pohjalta sekä huomioiden jokaisen omat voimavarat ja toimintakyky. Tuen tavoitteena on mahdollistaa vammaisen ihmisen ja hänen perheensä sujuva arki. Ihmisen ja hänen perheensä tarpeista, voimavaroista ja ympäristöstä riippuu, minkälaista tukea hän tarvitsee arkensa sujuvuuteen.

Sosiaali- ja terveystalvelujen tarkoitus on tuottaa asiakkaalle arkihyötyä. Ne eivät yksin riitä turvaamaan vammaisten kuntalaisten hyvää arkea ja elämää. Vammaisten ihmisten toimintamahdollisuuksien turvaaminen vaatii kaikkien hallinnonalojen panostusta. Kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on sosiaali- ja terveystalveluita laajempi asia.

2. ARVOT

Osallisuus

Osallisuus syntyy siitä, että on mahdollista toimia osana omaa lähiyhteisöä ja yhteiskuntaa. Osallisuuteen sisältyy esimerkiksi mahdollisuus opiskella, työskennellä ja harrastaa. Vammaisilla kansalaisilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnallisesti ja osallistua palvelujen kehittämiseen ja niitä koskevaan päätöksentekoon.

Yhdenvertaisuus

Henkilöille, joilla on vamma, tulee turvata yhdenvertaiset mahdollisuudet vammasta huolimatta. Yhdenvertaisuuden esteitä on aktiivisesti poistettava.

Itsemääräämisoikeus

Jokaisella ihmisellä on oikeus tehdä omaa elämäänsä koskevia valintoja. Tähän liittyy vapaus ja vastuu päättää itseään koskevista asioista huomioiden elämänkulun eri vaiheet. Itsemääräämisoikeutta on tarvittaessa tuettava.

Oikeus tulla kohdelluksi kokonaisvaltaisesti

Vammaisen ihminen tulee aina nähdä yksilönä. Ihmisen elämähistoria ja -kulttuuri, elinympäristö ja hänen läheisverkostonsa on huomioitava tehtäessä päätöksiä, jotka vaikuttavat hänen elämäänsä. Ihmisen elämää ei tule pilkkoa osiin palvelujärjestelmän rakenteiden mukaan.

Lain mukaiset ja välttämättömät palvelut

Yhteiskunnan on turvattava kaikille kansalaisille lainsäädännön mukaiset elämisen mahdollisuudet. Palveluilla on huolehdittava siitä, ettei kukaan jää vaille välttämätöntä tukea.

3. STRATEGIA

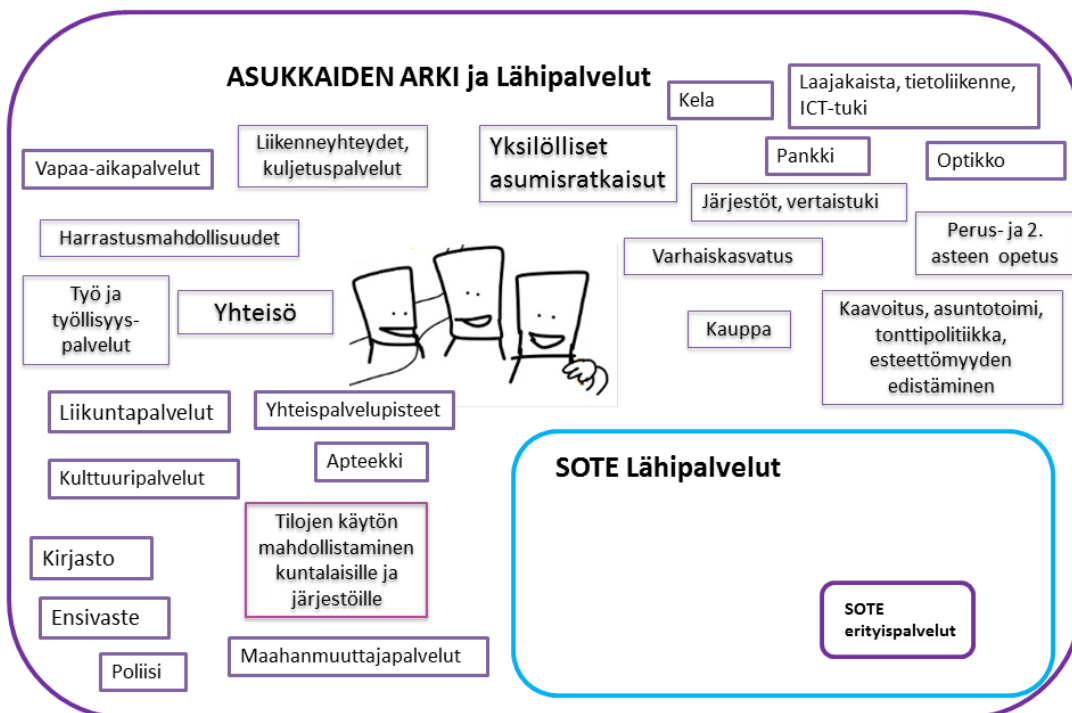
3.1 Kaikille soveltuva elinympäristö

Koko yhteisen elinympäristömme tulee olla kaikkien kansalaisten osallisuutta ja toimijuutta mahdollistava. Esteettömyyden tulee olla kaikkea toimintaa läpileikkaava periaate. Esteettömyys merkitsee erilaisten toimintaympäristöjen ja palveluiden saatavuutta, saavutettavuutta ja käytettävyyttä sekä tiedon ymmärrettävyyttä ja selkokielisyyttä. Jokaisella tulee olla mahdollisuus kommunikoida ja luoda sosiaalisia verkostoja itselleen sopivalla tavalla.

Esteetön elinympäristö mahdollistaa ihmisten sujuvan osallistumisen tavanomaiseen elämiseen kuuluviin toimintoihin, kuten opiskeluun, työntekoon ja harrastamiseen. Fyysisen ympäristön esteettömyys tulee huomioida niin kaavoituksessa kuin rakentamisessa. Esteetön yhteiskunta hyväksyy erilaisuuden myös asenteiden tasolla.

Panostamalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, varhaiseen tukeen ja lähipalveluina järjestettäviin esteettämiin perus- ja erityispalveluihin vähennämme erityisen tuen tarvetta. Kaikkien saavutettavissa olevat lähipalvelut koko maakunnassa (koulu, kauppa, julkinen liikenne jne.) mahdollistavat myös vammaisten ihmisten arjen sujumisen toimintarajoitteista huolimatta (kuva 1. Lähipalvelujen ja sosiaali- ja terveystalvelujen suhde kuntalaisen arjessa). Vaikeasti saavutettavat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut aiheuttavat lisääntyvää erityispalvelujen tarvetta ja sitä myötä kasvavia kustannuksia.

Hyvinvointi syntyy ensisijaisesti omista yhteisöissä, julkisen tukiverkoston ulkopuolella. Kaikille soveltuvassa elinympäristössä tuetaan ja mahdollistetaan kansalaisyhteiskunnan, kolmannen sektorin kuten yhdistysten ja järjestöjen sekä seurakuntien toimintaa.

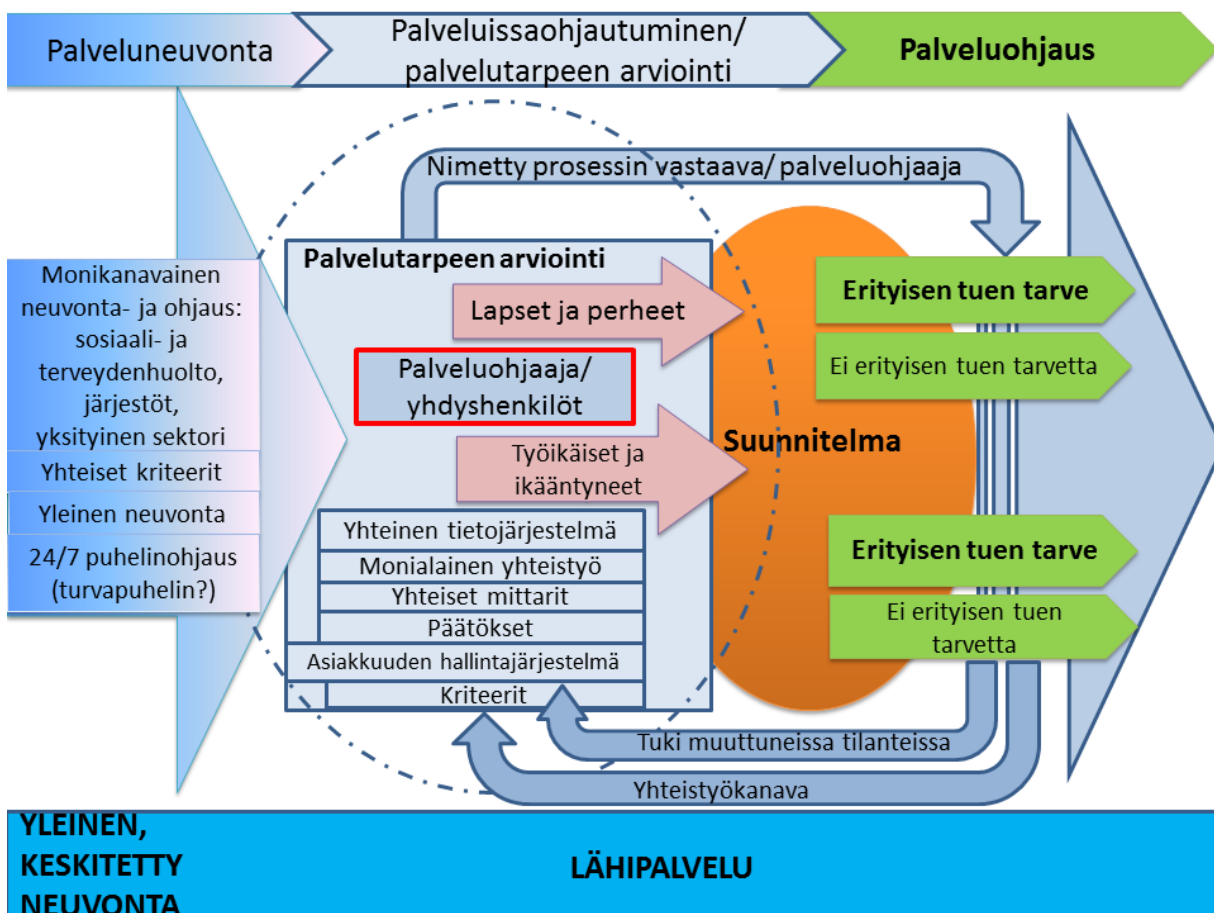
Kuva 1. Lähipalvelujen ja sosiaali- ja terveystalvelujen suhde kuntalaisen arjessa

3.2 *Palveluneuvonta, palveluissa ohjautuminen ja palveluohjaus*

Palvelun keskiössä tulee olla asiakkaan arki ja toimijuus. Eri toimijoiden välistä sujuvaa yhteistyötä tulee edelleen kehittää. Asiakkaan ensimmäisenä kohtaava sosiaali- ja terveysalan ammattilainen ohjaa asiakkaan oikeaan palveluun ja antaa tarvittavan palveluneuvonnan, mikä on tärkeä osa oikea-aikaisessa ohjautumisessa perus- ja erityispalveluihin. Vammaisalan järjestöt ja kolmannen sektorin toimijat ovat tärkeässä asemassa kohdennetussa palveluneuvonnassa (kuva 2. Palveluneuvonta, palveluissa ohjautuminen ja palveluohjaus).

Lähipalveluina järjestettävissä sosiaali- ja terveyspalveluissa tulee olla riittävästi vammaispalvelujen neuvonta-, ohjaus- ja arviointiosaamista. Palveluissa ohjautuminen tapahtuu palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Päätöksenteon tulee tapahtua mahdollisimman lähellä asiakasta, jotta hänen oma elinympäristönsä, elämänsä ja voimavaroja voidaan aidosti huomioida. Toimintakyvyn arviointi ja seuranta antavat tietoa palvelujen tarpeesta ja vaikuttavuudesta kaikille tahoille. Toimintakyvyn arviointimenetelmien pitää olla helppokäyttöisiä ja yhdenmukaisia maakunnan alueella. Tarvitaan myös uusia keinoja asiakkaiden kokemustiedon keräämiseen ja hyödyntämiseen sekä uusia tapoja, joilla asiakkaat ovat vahvemmin mukana palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Palveluohjaus on tukimuodoista yksilöllisin. Jokaisella vammaisella asiakkaalla ja/tai hänen perheellään on mahdollisuus saada *omatyöntekijä* asiakkuuden ajaksi. Omatyöntekijän tarve korostuu erityisesti monia eri palveluja käyttävillä asiakkailla. Omatyöntekijä voi olla asiakasta lähellä toimiva ammattilainen, joka tuntee asiakkaan.

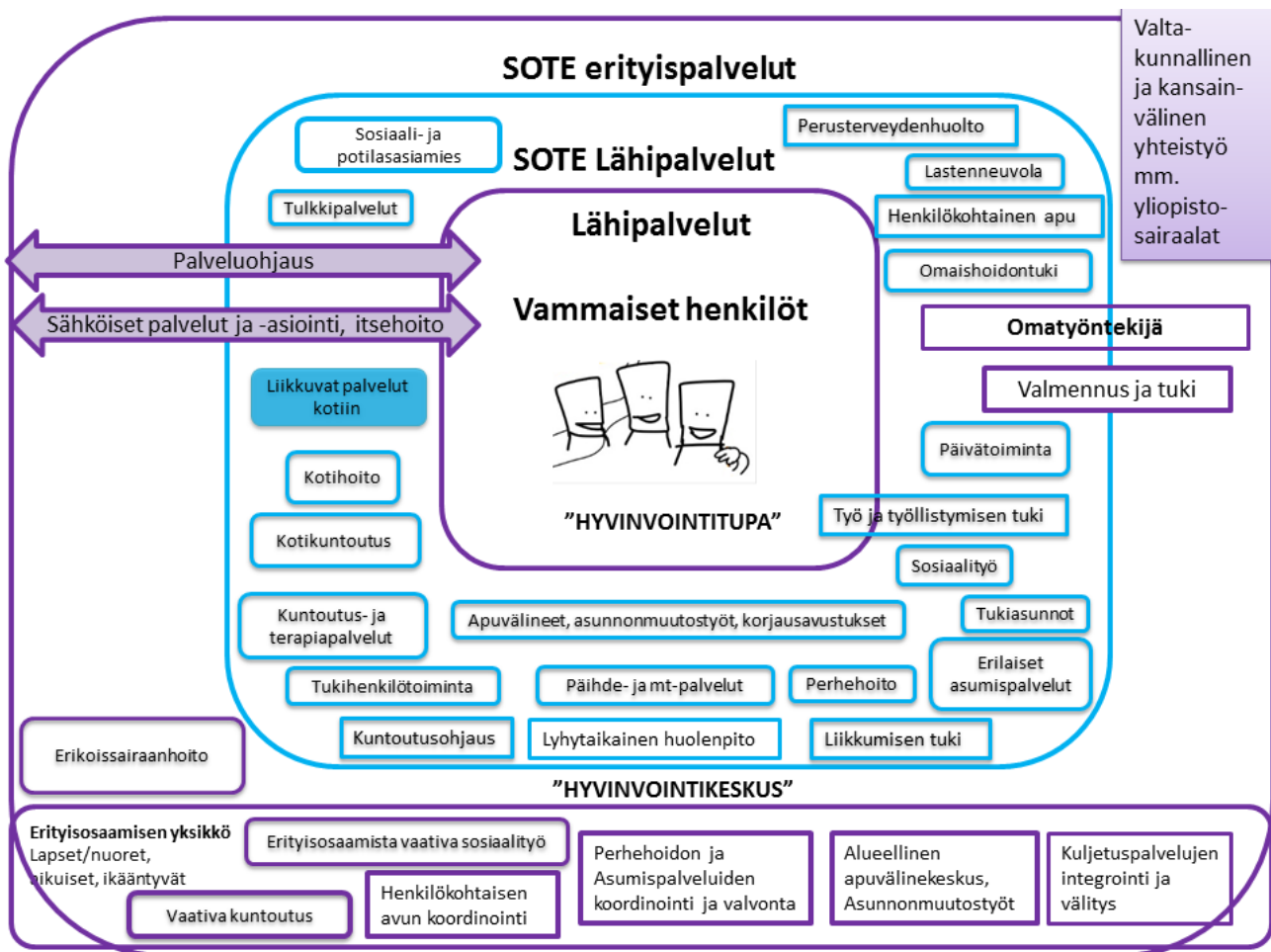
Kuva 2. Palveluneuvonta, palveluissa ohjautuminen ja palveluohjaus

3.3 Toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut

Vammaisella ihmisellä on oikeus saada tarvitsemiaan, lainmukaisia sosiaali- ja terveyspalveluja. Ensisijaisesti vammaisen henkilön palvelut tulee järjestää osana yleisiä, kaikille tarkoitettuja sosiaali- ja terveyspalveluja. Kaikille kuntalaisille tarkoitettujen sosiaali- ja terveyspalvelujen (esim. mielenterveys/psykiatria, suun-terveys, päihdepalvelut) tulee olla myös vammaisten ihmisten käytettävissä. Yleisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee turvata yhdenvertaisesti koko maakunnassa.

Yhdessä asiakkaan kanssa tehdään monialainen hoito-, kuntoutus- ja palvelusuunnitelma. Asiakkaan voima-
varat, sosiaaliset verkostot ja elinympäristö tulee huomioida palvelujen suunnittelussa. Palvelujen kokonai-
suuden tulee kunnioittaa vammaisen lapsen ja aikuisen yksilöllisiä tuen tarpeita. Erityistä huomiota tulee
kiinnittää asiakkaan kuulemiseen ja hänen etunsa toteutumiseen säännöllisellä palvelusuunnittelulla. Jotta
vammaisen ihmisen osallisuus ja itsemääräämisoikeus voivat toteutua, on tarvittaessa mahdollistettava
tarvittava tuki tiedonsaantiin, vuorovaikutukseen ja kommunikointiin.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen painopisteen ja päätöksenteon tulee olla aidosti asiakkaan lähellä peruspalve-
luissa (kuva 3. Ehdotus malliksi SOTE lähi- ja erityispalveluista). Palveluja ja osaamista tulee kehittää niin,
että asiakkaan on mahdollista saada palvelut läheltä ja integroidusti yhdestä samasta paikasta. Kotiin ja
arjen toimintaympäristöön tuotavien lähipalvelujen, jalkautuvien erityispalvelujen sekä sähköisten palvelu-
jen kehittämistä tulee edistää.

Kuva 3. Ehdotus malliksi SOTE lähi- ja erityispalveluista

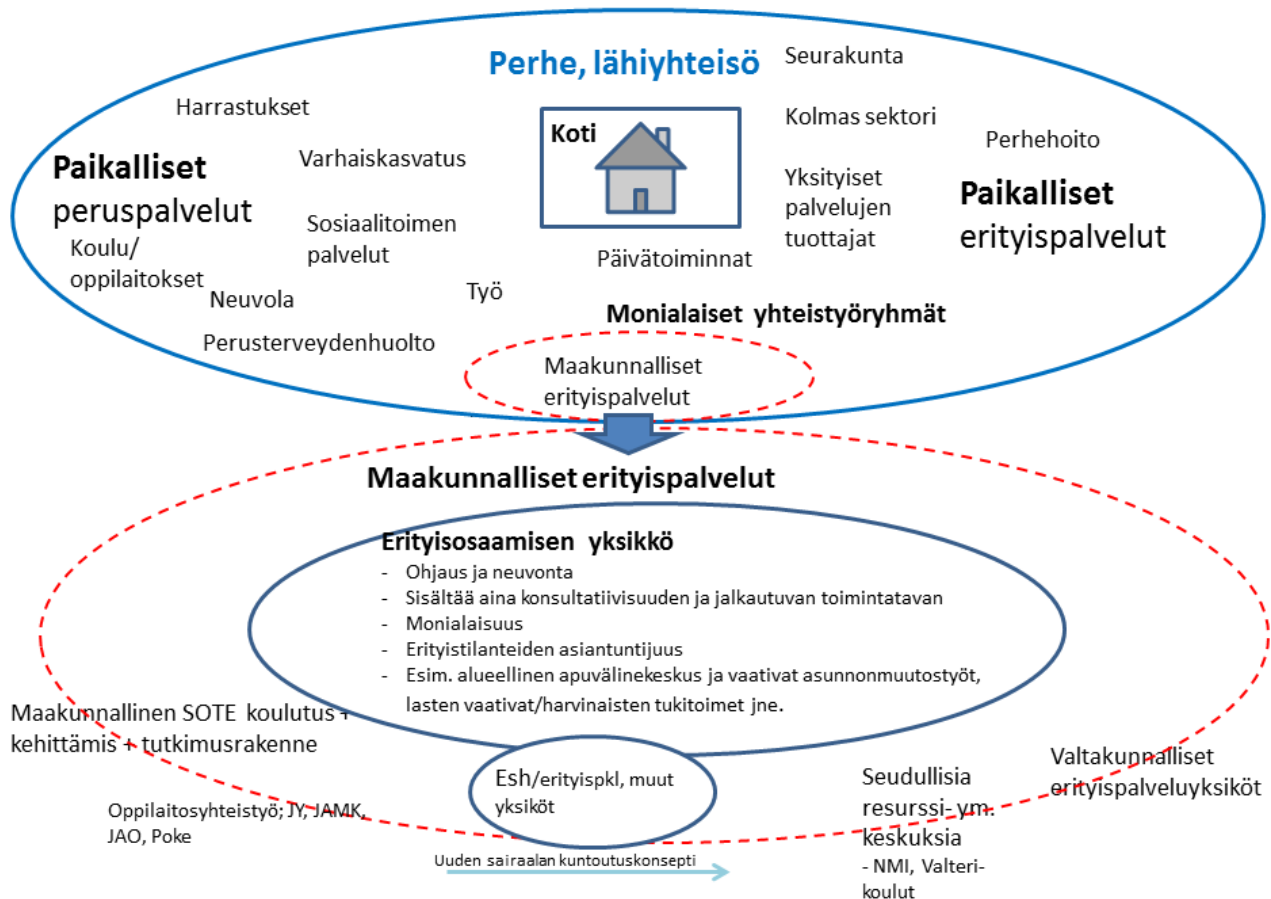

3.4 Yksilölliset erityispalvelut

Vammaisella ihmisellä on oikeus vammaisuuden perusteella järjestettäviin sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalveluihin silloin, kun peruspalvelut eivät ole riittäviä tai tarkoituksenmukaisia. Palveluilla tulee tukea vammaisen henkilön *arkea* ja siksi vammaisille suunnatut erityispalvelut tulee järjestää mahdollisuuksiensa mukaan lähipalveluina (ks. kuva 3 ja 4).

Peruspalveluiden tueksi tulee rakentaa *maakunnallinen tukirakenne* (ks. kuva 4): erityisosaamisen yksikkö, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluja koordinoidaan ja josta lähipalvelujen olisi mahdollista saada tukea. Tuki voisi olla esimerkiksi konsultaatioapua ja tarvittaessa lähelle tuotavaa, liikkuvaa tukea esim. työparin muodossa. Erityisosaamisen yksikön resurssilla tuetaan vaativan kuntoutuksen järjestämistä asiakkaan lähellä. Näin palvelu säilyy lähellä asiakkaan arkea. Maakunnallisen erityisosaamisen yksikön toimintamallin tulee olla joustava ja kustannustehokas. Lisäksi tarvitaan palvelujen kehittämisen ja vaikuttavuuden arvioinnin tueksi maakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus-, koulutus- ja kehittämisrakennetta.

Soveltaen Keski-Suomen Vammais-Kaste (2012): ehdotus malliksi maakunnan lähi- ja erityispalveluista

Kuva 4. Ehdotus malliksi maakunnan lähi- ja erityispalveluista

LIITTEET

LIITE 1. Strategiatyöskentelyn etenemisen vaiheet

Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmä on toiminut jo vuodesta 2003 Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen koordinoimana maakunnallisena vammaistyön kehittämistä suuntaavana toimijana. Työryhmän kokoonpano on liitteenä (LIITE 2). Työryhmän strategiatyöskentely osana Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen Monialaisen kuntoutuksen prosessin palvelurakennemuutostyötä alkoi vuoden 2015 alussa. Työskentelyn tavoitteeksi asetettiin mallintaa vammaispalveluiden palvelurakenne Keski-Suomeen sisältäen lähipalvelut, seudulliset palvelut ja erityispalvelut ja ylipäätään huomioida integraation tuomat muutokset.

Keväällä 2015 työryhmä kartoitti maakunnan vammaispalvelujen muutostarpeita sekä hyviä käytäntöjä ja valmisteli saadun tiedon pohjalta keskeisiä vammaispalvelujen kehittämisteemoja. Maaliskuussa 2015 työryhmän alaisuuteen perustettiin neljä alatyöryhmää työstämään näitä teemoja (LIITE 3). Alatyöryhmät työskentelivät itsenäisesti touko–elokuun 2015 aikana.

Syyskuun kokouksessa 7.9.2015 Keski-Suomen vammaistyöryhmä päätti yhdistää alatyöryhmien tuotokset laajemmaksi kokonaisuudeksi ja ryhtyä laatimaan niiden pohjalta luonnosesitystä Keski-Suomen vammaisstrategiaksi. Strategiaesitystä työstettiin sekä Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmässä (7.10.2016) että työryhmän jäsenistä koostuneessa pienemmässä työryhmässä (14.10.2015). Strategiaesitys (v.3.1) oli esillä Peurunka3-seminaarin vammaispalvelujen työpajassa 27.10.2015, josta saatujen kommenttien perusteella esitystä työstettiin eteenpäin sekä vammaistyöryhmässä (9.11.2015) että työryhmässä (30.11.2015) versioksi 3.2.

Strategiaesitys (v.3.2) lähetettiin 8.1.2016 maakunnan vammaisneuvostojen kommentoitavaksi 15.2.2016 mennessä. Aikaa jatkettiin 15.3.2016 saakka. Strategiaesitystä määräaikaan mennessä kommentoivat Joutsan, Jyväskylän, Jämsän ja Kuhmoisten, Keuruun, Kinnulan, Toivakan, Viitasaaren ja Äänekosken vammaisneuvostot. Kommenttien perusteella strategiaesityksestä työstettiin vammaispalvelutyöryhmän jäsenistä koostuneessa työryhmässä (29.3.2016) versio 3.3, joka hyväksyttiin eteenpäin lähetettäväksi Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmässä 11.4.2016.

Strategiaesitys (v. 3.3) oli Keski-Suomen kuntien kommentoitavana 4.5.–31.8.2016. Strategiaesitystä kommentoivat Hankasalmen kunta, Joutsan kunta, Jyväskylän kaupunki, Jämsän kaupunki ja Kuhmoisten kunta, Keuruun kaupunki, Luhangan kunta, Petäjäveden kunta, Perusturva liikelaitos SoTe Kuntayhtymä Saarikka, Viitasaaren kaupunki ja Pihtiputaan kunta ja Äänekosken kaupunki sekä Muuramen vammaisneuvosto. Strategiaesityksestä työstettiin kommenttien perusteella vammaispalvelutyöryhmän jäsenistä koostuneessa työryhmässä (8.9.2016) versio 3.4.

Strategiaesitys (v. 3.4) käytiin läpi 19.9.2016 Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmässä, jossa se päätettiin lähettää Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen ohjausryhmän käsittelyyn. Ohjausryhmä päättää strategiaesityksen jatkotoimista.

Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmän hankkeen aikaisen työskentelyn materiaali on saatavissa Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen sivuilta osoitteesta: <http://www.jyvaskyla.fi/sote2020/kuntoutus>

LIITE 2. Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmän kokoonpano 2015–2016

VUOSI 2015:

Ahlström, Marko	palvelukodin johtaja, Päivänsäteen Palvelukoti, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö
Antila, Sari (1.9.2015 saakka)	palvelupäällikkö, Jyväskylän kaupunki
Haaki, Raili	johtaja, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Hakulinen, Päivi	peruspalvelujohtaja, Joutsan kunta
Hanhikoski, Emmi	johtava sosiaalityöntekijä, Jyväskylän kaupunki
Heikkilä, Marja	hankepäällikkö, Keski-Suomen SOTE 2020
Hokkanen, Rauno	puheenjohtaja, Jyväskylän vammaisneuvosto
Hänninen, Sanna	sosiaalityöntekijä, Hankasalmen kunta
Juutila, Satu (24.11.2015 saakka)	perhehoitaja, Laukaan kunta
Kantola, Heli pj. (1.8.2015 saakka)	perusturvajohtaja, Toivakan kunta
Kainulainen, Saila	vammaispalvelujohtaja, Wiitaunioni
Kolomainen, Ulla	apuvälinepalvelupäällikkö, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Lahtela, Riikka	vammaispalvelujen ohjaaja, Muuramen kunta
Lehtinen, Armi	vammaispalvelupäällikkö, Jämsän kaupunki
Lehtovaara, Pirjo varajäsen Lahtinen, Tuire	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Liimatainen, Marja	palveluohjaaja, Perusturvaliikelaitos/SoTe-ky Saarikka
Mäkiharju-Brander, Paula	ylitarkastaja, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Ohvo, Eira	sosiaalijohtaja, Konneveden kunta
Niinivirta, Mari	kehittämiskoordinaattori, Vaalijalan kuntayhtymä
Paananen, Päivi vpj. (vpj. 7.9.2015 alkaen)	kehitysvammahuollon johtaja, Uuraisten kunta
Pasma, Erja	vastaava fysioterapeutti, Äänekosken kaupunki
Peltonen, Kaisu (5.10.2015 saakka)	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Pihl, Anu	hankesuunnittelija, Keski-Suomen SOTE 2020 -hanke / perusturvajohtaja, Toivakan kunta

Pietiläinen, Anna	omainen
Pihlainen, Leena	sosiaalityöntekijä, Multian kunta
Pikkarainen, Aila	Jyväskylän ammattikorkeakoulu / Monialainen kuntoutus, Keski-Suomen SOTE 2020
Puolitaival, Johanna	omainen
Rauhamäki, Leena	asumisyksikön esimies, Jämsän kaupunki
Saarinen, Marja-Leena	toimitusjohtaja, Keski-Suomen vammaispalvelusätiö
Seppälä, Anne (7.9.2015 alkaen)	vammaispalvelujen palvelupäällikkö, Jyväskylän kaupunki
Simo, Pirkko	kehitysvammahuollon vastaava ohjaaja, Joutsan kunta
Takala, Tuomo	toimitusjohtaja, Palvelukoti Lounatuuli Oy
Tapiola-Harju, Marjut	sosiaali-ohjaaja, Petäjäveden kunta
Tienhaara, Hanna	sosiaalityöntekijä, Laukaan kunta
Vesimäki, Mirva pj. (7.9.2015 alkaen, vpj. 7.9.2015 saakka)	palveluvastaava, Äänekosken kaupunki
Virtanen, Satu-Maria	hallituksen jäsen, Kynnys ry, Jyväskylän toimikunta
Yksjärvi, Leena	päällikkö, Validia asuminen
Välimäki, Tuulikki	kuntoutus- ja toiminnanohjaaja, Keuruun kaupunki
Talvensola, Sivi (siht.)	suunnittelija, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

VUOSI 2016:

Vesimäki, Mirva pj.	palveluvastaava, Äänekosken kaupunki
Paananen, Päivi vpj.	kehitysvammahuollon johtaja, Uuraisten kunta
Ahlström, Marko	palvelukodin johtaja, Päivänsäteen Palvelukoti, Kehitysvammaisten Palvelusätiö
Haaki, Raili	johtaja, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Hakulinen, Päivi	peruspalvelujohtaja, Joutsan kunta
Hanhikoski, Emmi	johtava sosiaalityöntekijä, Jyväskylän kaupunki
Heikkilä, Marja	hankepäällikkö, Keski-Suomen SOTE 2020
Hokkanen, Rauno	puheenjohtaja, Jyväskylän vammaisneuvosto
Hänninen, Sanna	sosiaalityöntekijä, Hankasalmen kunta

Johnson, Heidi	vammaispalvelujen ohjaaja, Muuramen kunta
Junnilainen, Päivi (1.3.2016 alkaen)	vammaispalvelujen palvelupäällikkö, Jyväskylän kaupunki
Kainulainen, Saila	vammaispalvelujohtaja, Wiitaunioni
Kolomainen, Ulla	apuvälinepalvelupäällikkö, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Lahtela, Riikka	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Lehtinen, Armi	vammaispalvelupäällikkö, Jämsän kaupunki
Lehtovaara, Pirjo	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Liimatainen, Marja	palveluohjaaja, Perusturvaliikelaitos/SoTe-ky Saarikka
Mäkiharju-Brander, Paula	ylitarkastaja, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Niinivirta, Mari	kehittämiskoordinaattori, Vaalijalan kuntayhtymä
Ohvo, Eira	sosiaalijohtaja, Konneveden kunta
Pasma, Erja	vastaava fysioterapeutti, Äänekosken kaupunki
Pietiläinen, Anna	omainen
Pihl, Anu varaj. Kauppinen, Eija	perusturvajohtaja, Toivakan kunta vanhuspalvelujohtaja, Toivakan kunta
Pihlainen, Leena	sosiaalityöntekijä, Multian kunta
Pikkarainen, Aila	Jyväskylän ammattikorkeakoulu / Monialainen kuntoutus, Keski-Suomen SOTE 2020
Puolitaival, Johanna	omainen
Rauhamäki, Leena	asumisyksikön esimies, Jämsän kaupunki
Saarinen, Marja-Leena	toimitusjohtaja, Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö
Simo, Pirkko	kehitysvammahuollon vastaava ohjaaja, Joutsan kunta
Takala, Tuomo	toimitusjohtaja, Palvelukoti Lounatuuli Oy
Tapiola-Harju, Marjut	sosiaaliohjaaja, Petäjäveden kunta
Tienhaara, Hanna	sosiaalityöntekijä, Laukaan kunta
Virtanen, Satu-Maria	hallituksen jäsen, Kynnys ry, Jyväskylän toimikunta
Välimäki, Tuulikki	kuntoutus- ja toiminnanohjaaja, Keuruun kaupunki
Talvensola, Sivi (siht.)	suunnittelija, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

LIITE 3. Alatyöryhmien kokoonpanot ja tehtävänanto

1. Vammaispalvelujen kehittämisstrategia

Vammaispalvelujen kehittämisstrategiaa asiakasnäkökulmasta linjaava työryhmä. Millaista on vammaisen ihmisen hyvä elämä arki? Mitä vammaisen ihminen tarvitsee vauvasta vanhuuteen?

Tavoite: Palvelurakenteen kehittämisstrategian luominen vauvasta vanhuuteen vammaisen ihmisen lähtökohdista

Koordinaattori Päivi Paananen

Heikkilä, Marja	hankepäällikkö, Keski-Suomen SOTE 2020 -hanke
Hänninen, Sanna	sosiaalityöntekijä, Hankasalmi
Juutila, Satu	perhehoitaja, Laukaa
Nykänen, Mia	Kehitysvammaisten lapsiperheiden kuntoutusohjaaja, Äänekoski
Paananen, Päivi	kehitysvammahuollon johtaja, Uurainen
Saarinen, Marja-Leena	toimitusjohtaja, Keski-Suomen vammaispalvelusäätö

2. Palveluohjauspolku vammaisen ihmisen elämän kulussa

Millainen on tulevaisuuden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluohjausketju eri elämän vaiheissa. Minkälaista palvelua, palveluohjausta, erityisammattilaisten osaamista vammaisen ihminen kulloinkin tarvitsee? Miten hankkeessa kehitettävä palveluohjausmalli soveltuu vammaispalveluihin?

Tavoite: Vammaisen ihmisen ja hänen perheensä palveluohjausketjun luominen vauvasta vanhuuteen

Koordinaattori Anu Pihl

Hakala, Anne	Itsenäistyvien nuorten ja aikuisten kehitysvammaisten kuntoutusohjaaja, Äänekoski
Lahtela, Riikka	vammaispalvelujen ohjaaja, Muuramen kunta
Liimatainen, Marja	palveluohjaaja, Saarikka
Muli, Sari	palveluohjaaja, Laukaa
Paananen, Laila	Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Pihl, Anu	hankesuunnittelija, Keski-Suomen SOTE 2020 -hanke
Simo, Pirkko	kehitysvammahuollon vastaava ohjaaja, Joutsa
Tapiola-Harju, Marjut	sosiaaliohjaaja, Petäjäveden kunta

3. Vammaisten ihmisten palvelut yhteiskunnallisena investointina

Miten vammaisten ihmisten palveluita voitaisi organisoida tulevaisuudessa vaikuttavammin, taloudellisemmin ja tehokkaammin? Miten tuotamme nykyistä vaikuttavampia ja laadukkaampia palveluja, joilla varmistamme myös yhteiskunnallisen osallisuuden? Missä kaikkialla on säästöpotentiaalia vammaisten ihmisten palveluissa ja hoitojärjestelmissä? Missä ennaltaehkäisevissä toimissa olisi säästämisen mahdollisuus?

Tavoite: Vammaisten ihmisten aikaisempaa laadukkaampi, vaikuttavampi mutta taloudellisempi palvelu- ja hoitojärjestelmämalli

Koordinaattori Mirva Vesimäki

Kainulainen, Saira	vammaispalvelujohtaja, Wiitaunioni
Kantola, Heli	perusturvajohtaja, Toivakan kunta
Lahtinen, Sirpa	vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja, Muurame
Takala, Tuomo	toimitusjohtaja, Palvelukoti Lounatuuli Oy
Vesimäki, Mirva	mielenterveys, päihde- ja vammaispalveluiden palveluvastaava, Äänekoski
Yksjärvi, Leena	päällikkö, Validia asuminen

4. Vammaispalvelujen erityisosaamisen kokonaisuus

Miten tarvittava erityisosaaminen saadaan oikea-aikaisesti lähelle vammaista ihmistä? Mitä osaamista tarvitaan? Kuka sen voi tuottaa? Millä rakenteella?

Tavoite: Erityisosaamisen/-palvelujen organisointi vammaista ihmistä ja hänen perhettään tukevaksi kokonaisuudeksi

Koordinaattori Mirva Vesimäki

Hanhikoski, Emmi	vastaava sosiaalityöntekijä, Jyväskylän kaupunki
Hokkanen, Rauno	puheenjohtaja, Jyväskylän vammaisneuvosto
Kolomainen, Ulla	apuvälinepalvelupäällikkö, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Lehtovaara, Pirjo / Lahtinen, Tuire	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Niinivirta, Mari	kehittämiskoordinaattori, Vaalijalan kuntayhtymä
Pulli, Päivi	kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintojen esimies, Äänekoski
Talvensola, Sivi	suunnittelija, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Vesimäki, Mirva	mielenterveys, päihde- ja vammaispalveluiden palveluvastaava, Äänekoski

KASTE

ksshp

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri

JYVÄSKYLÄ

Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmä 2015–2016
SOTE 2020-hankkeen Peurunka3-seminaari 27.10.2015
Keski-Suomen vammaisneuvostojen kommentteilla 8.1.–15.3.2016
Keski-Suomen kuntien kommentteilla 4.5.–31.8.2016

KESKI-SUOMEN VAMMAISPALVELUTYÖRYHMÄ

Sisällys

1. JOHDANTO.....	2
2. ARVOT.....	3
3. STRATEGIA.....	4
3.1 Kaikille soveltuva elinympäristö.....	4
3.2 Palveluneuvonta, palveluissa ohjautuminen ja palveluohjaus.....	5
3.3 Toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut.....	6
3.4 Yksilölliset erityispalvelut.....	7
LIITTEET.....	8

1. JOHDANTO

Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen maakunnallisessa Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmässä on valmisteltu yhteistä esitystä Keski-Suomen vammaisstrategiaksi, joka tulee huomioida suunniteltaessa tulevaisuuden palveluja Keski-Suomen maakunnassa. Strategiatyöskentelyn etenemisvaiheet, Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmän kokoonpano sekä työstämisen aloittaneiden alatyöryhmien kokoonpano ja tehtäväksiänto ovat liitteinä (LIITE 1, 2 ja 3). Strategiaesityksen jatkoehdyntämisestä ja jalkauttamisesta ehdotuksen kunnille tekee Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen ohjausryhmä. Keski-Suomen kunnat päättävät, kuinka hyödyntävät esitystä omassa toiminnassaan.

Strategiatyössä on pyritty lyhyteen ja ytimekkyyteen ja siinä on hyödynnetty maakunnassa tehtyä kehittämistyötä. Taustalla on YK:n vammaisten ihmisoikeussopimus ja vammaislainsäädännön kokonaisuudistus, sosiaalihuoltolaki sekä pyrkimys oikeudenmukaiseen palvelurakenteeseen. Strategiassa on hyödynnetty Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen lähipalvelu- ja palveluohjaustyöryhmien työtä. Lisätietoja strategiassa käytetyistä kuvioista löytyy hankkeen kotisivuilta: <http://www.jyvaskyla.fi/sote2020>.

Strategiaesitys koostuu johdantoluvusta, joka sisältää keskisuomalaisen vammaistyön vision ja mission. Strategian arvoperusta tuodaan esiin luvussa kaksi. Kolmannessa luvussa käsitellään neljää keskeistä strategista teemaa: kaikille soveltuvaa elinympäristöä, palveluohjausta, sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluja sekä yksilöllisiä erityispalveluja.

Strategiassa vammaisen henkilö nähdään yhdenvertaisena kuntalaisena, asukkaana ja palveluiden käyttäjänä, asiakkaana. Strategian teemoja tulee tarkastella koko elämäkulun näkökulmasta. Strategiassa vammaisella henkilöllä tarkoitetaan laajasti ja monipuolisesti henkilöä, jolla on toiminnan rajoitteita esimerkiksi liittyen aisteihin, kommunikaatioon, muistiin tai fyysiseen toimintakykyyn.

KESKI-SUOMEN VAMMAISSTRATEGIAN VISIO

”Keski-Suomi: Yhdessä uutta kohti”

Visiona on kaikille hyvä elämä Keski-Suomessa. Vammaiset ihmiset ovat tasa-arvoisia kansalaisia, joilla on yhtäläiset ihmisoikeudet.

KESKI-SUOMEN VAMMAISSTRATEGIAN MISSIO

”Vammaisen ihminen on aktiivinen toimija yhteiskunnassa omien voimavarojensa mukaan. Riittävällä tuella mahdollistetaan omannäköinen arki elämäkulun eri vaiheissa ja arjen eri ympäristöissä.”

Vammaiset ihmiset tulee kohdata yksilöinä. Hyvään elämään kuuluu mahdollisuus tehdä itse tai tuetusti omaa elämäänsä koskevat valinnat. Vammaisille ihmisille tulee mahdollistaa *toimijuus* omassa elämässään. Vammaisia ihmisiä, myös vammaisia lapsia, tulee kuulla ja kuunnella tehtäessä päätöksiä, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä.

Ihmisten hyvinvointi syntyy ensisijaisesti omista yhteisöissä, julkisen tukiverkoston ulkopuolella. Vammaisilla ihmisillä tulee olla mahdollisuus elää osana perhettään ja yhteisöään. Läheis- ja kansalaisyhteiskunnan verkostoissa kuten yhteisöissä, yhdistyksissä ja järjestöissä, on valtavasti voimavaroja. Nämä resurssit tulee tunnustaa ja tunnistaa osaksi tuen kokonaisuutta.

Vammaispolitiikan tulee mahdollistaa vammaisten ihmisten ja heidän perheidensä hyvä elämä ja arki kaikissa elämänkulun vaiheissa. Niitä ei voi määrittellä ulkoapäin, vaan jokainen määrittelee ne itse. Hyvän arjen tulee olla muutakin kuin päivästä toiseen selviytymistä. Vammaisella ihmisellä on oikeus saada tukea, jotta hän voi elää elämäänsä tasavertaisesti muiden kanssa. Tuen kokonaisuus tulee rakentaa vammaisen ihmisen toimijuuden, omien toiveiden ja tarpeiden pohjalta sekä huomioiden jokaisen omat voimavarat ja toimintakyky. Tuen tavoitteena on mahdollistaa vammaisen ihmisen ja hänen perheensä sujuva arki. Ihmisen ja hänen perheensä tarpeista, voimavaroista ja ympäristöstä riippuu, minkälaista tukea hän tarvitsee arkensa sujuvuuteen.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen tarkoitus on tuottaa asiakkaalle arkihyötyä. Ne eivät yksin riitä turvaamaan vammaisten kuntalaisten hyvää arkea ja elämää. Vammaisten ihmisten toimintamahdollisuuksien turvaaminen vaatii kaikkien hallinnonalojen panostusta. Kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on sosiaali- ja terveyspalveluita laajempi asia.

2. ARVOT

Osallisuus

Osallisuus syntyy siitä, että on mahdollista toimia osana omaa lähiyhteisöä ja yhteiskuntaa. Osallisuuteen sisältyy esimerkiksi mahdollisuus opiskella, työskennellä ja harrastaa. Vammaisilla kansalaisilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnallisesti ja osallistua palvelujen kehittämiseen ja niitä koskevaan päätöksentekoon.

Yhdenvertaisuus

Henkilöille, joilla on vamma, tulee turvata yhdenvertaiset mahdollisuudet vammasta huolimatta. Yhdenvertaisuuden esteitä on aktiivisesti poistettava.

Itsemääräämisoikeus

Jokaisella ihmisellä on oikeus tehdä omaa elämäänsä koskevia valintoja. Tähän liittyy vapaus ja vastuu päättää itseään koskevista asioista huomioiden elämänkulun eri vaiheet. Itsemääräämisoikeutta on tarvittaessa tuettava.

Oikeus tulla kohdelluksi kokonaisvaltaisesti

Vammaisen ihminen tulee aina nähdä yksilönä. Ihmisen elämänselitys ja -kulttuuri, elinympäristö ja hänen läheisverkostonsa on huomioitava tehtäessä päätöksiä, jotka vaikuttavat hänen elämäänsä. Ihmisen elämää ei tule pilkkoa osiin palvelujärjestelmän rakenteiden mukaan.

Lain mukaiset ja välttämättömät palvelut

Yhteiskunnan on turvattava kaikille kansalaisille lainsäädännön mukaiset elämisen mahdollisuudet. Palveluilla on huolehdittava siitä, ettei kukaan jää vaille välttämätöntä tukea.

3. STRATEGIA

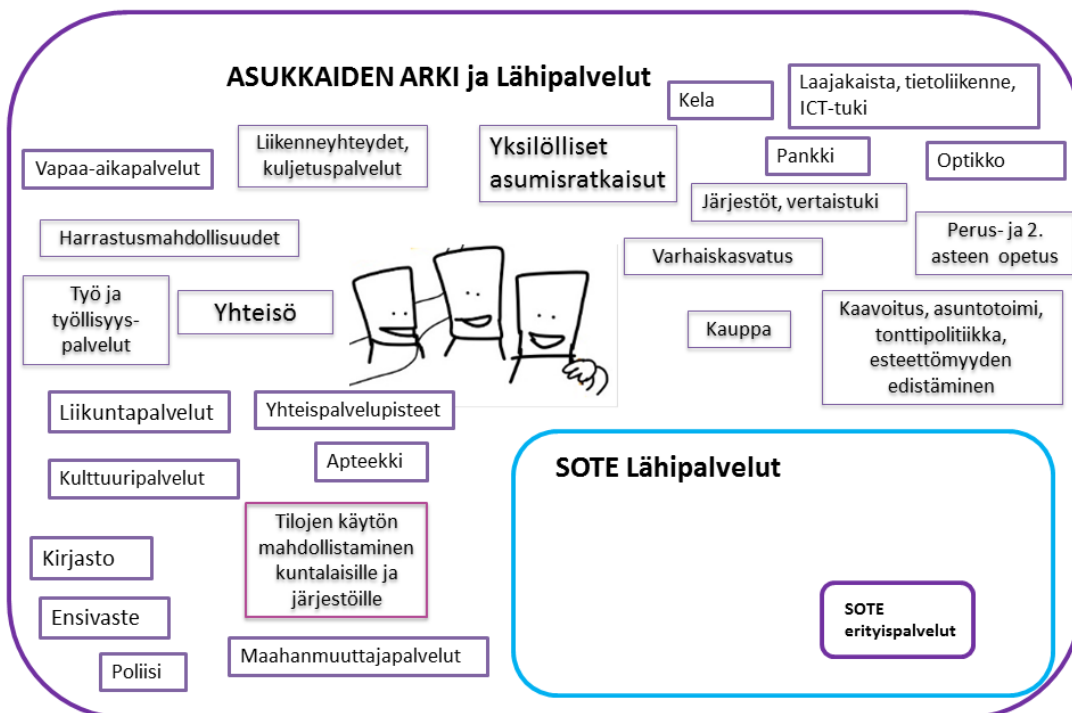
3.1 Kaikille soveltuva elinympäristö

Koko yhteisen elinympäristömme tulee olla kaikkien kansalaisten osallisuutta ja toimijuutta mahdollistava. Esteettömyyden tulee olla kaikkea toimintaa läpileikkaava periaate. Esteettömyys merkitsee erilaisten toimintaympäristöjen ja palveluiden saatavuutta, saavutettavuutta ja käytettävyyttä sekä tiedon ymmärrettävyyttä ja selkokielisyyttä. Jokaisella tulee olla mahdollisuus kommunikoida ja luoda sosiaalisia verkostoja itselleen sopivalla tavalla.

Esteetön elinympäristö mahdollistaa ihmisten sujuvan osallistumisen tavanomaiseen elämiseen kuuluviin toimintoihin, kuten opiskeluun, työntekoon ja harrastamiseen. Fyysisen ympäristön esteettömyys tulee huomioida niin kaavoituksessa kuin rakentamisessa. Esteetön yhteiskunta hyväksyy erilaisuuden myös asenteiden tasolla.

Panostamalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, varhaiseen tukeen ja lähipalveluina järjestettäviin esteettämiin perus- ja erityispalveluihin vähennämme erityisen tuen tarvetta. Kaikkien saavutettavissa olevat lähipalvelut koko maakunnassa (koulu, kauppa, julkinen liikenne jne.) mahdollistavat myös vammaisten ihmisten arjen sujumisen toimintarajoitteista huolimatta (kuva 1. Lähipalvelujen ja sosiaali- ja terveystalvelujen suhde kuntalaisen arjessa). Vaikeasti saavutettavat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut aiheuttavat lisääntyvää erityispalvelujen tarvetta ja sitä myötä kasvavia kustannuksia.

Hyvinvointi syntyy ensisijaisesti omista yhteisöissä, julkisen tukiverkoston ulkopuolella. Kaikille soveltuva elinympäristössä tuetaan ja mahdollistetaan kansalaisyhteiskunnan, kolmannen sektorin kuten yhdistysten ja järjestöjen sekä seurakuntien toimintaa.

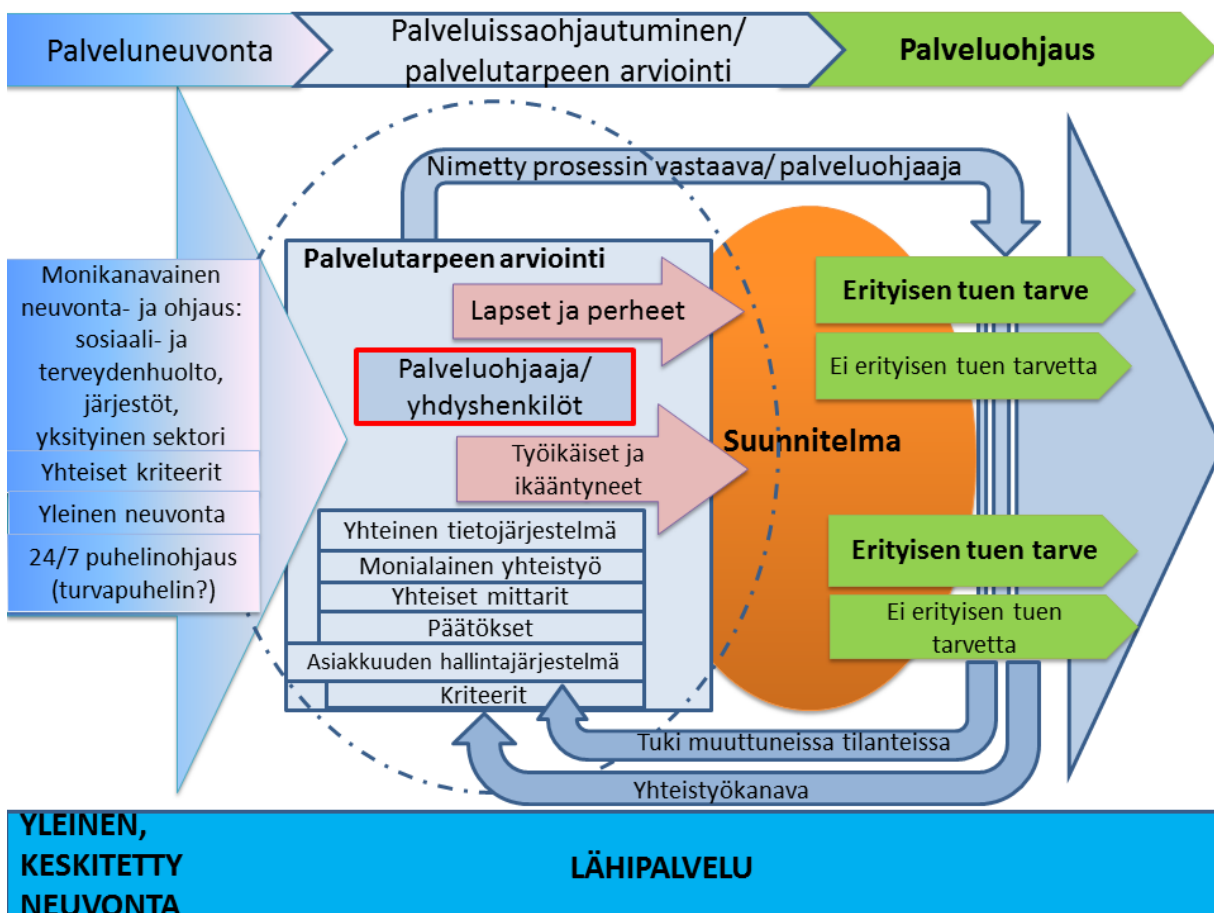
Kuva 1. Lähipalvelujen ja sosiaali- ja terveystalvelujen suhde kuntalaisen arjessa

3.2 *Palveluneuvonta, palveluissa ohjautuminen ja palveluohjaus*

Palvelun keskiössä tulee olla asiakkaan arki ja toimijuus. Eri toimijoiden välistä sujuvaa yhteistyötä tulee edelleen kehittää. Asiakkaan ensimmäisenä kohtaava sosiaali- ja terveysalan ammattilainen ohjaa asiakkaan oikeaan palveluun ja antaa tarvittavan palveluneuvonnan, mikä on tärkeä osa oikea-aikaisessa ohjautumisessa perus- ja erityispalveluihin. Vammaisalan järjestöt ja kolmannen sektorin toimijat ovat tärkeässä asemassa kohdennetussa palveluneuvonnassa (kuva 2. Palveluneuvonta, palveluissa ohjautuminen ja palveluohjaus).

Lähipalveluina järjestettävissä sosiaali- ja terveyspalveluissa tulee olla riittävästi vammaispalvelujen neuvonta-, ohjaus- ja arviointiosaamista. Palveluissa ohjautuminen tapahtuu palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Päätöksenteon tulee tapahtua mahdollisimman lähellä asiakasta, jotta hänen oma elinympäristönsä, elämänsä ja voimavaroja voidaan aidosti huomioida. Toimintakyvyn arviointi ja seuranta antavat tietoa palvelujen tarpeesta ja vaikuttavuudesta kaikille tahoille. Toimintakyvyn arviointimenetelmien pitää olla helppokäyttöisiä ja yhdenmukaisia maakunnan alueella. Tarvitaan myös uusia keinoja asiakkaiden kokemustiedon keräämiseen ja hyödyntämiseen sekä uusia tapoja, joilla asiakkaat ovat vahvemmin mukana palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Palveluohjaus on tukimuodoista yksilöllisin. Jokaisella vammaisella asiakkaalla ja/tai hänen perheellään on mahdollisuus saada *omatyöntekijä* asiakkuuden ajaksi. Omatyöntekijän tarve korostuu erityisesti monia eri palveluja käyttävillä asiakkailla. Omatyöntekijä voi olla asiakasta lähellä toimiva ammattilainen, joka tuntee asiakkaan.

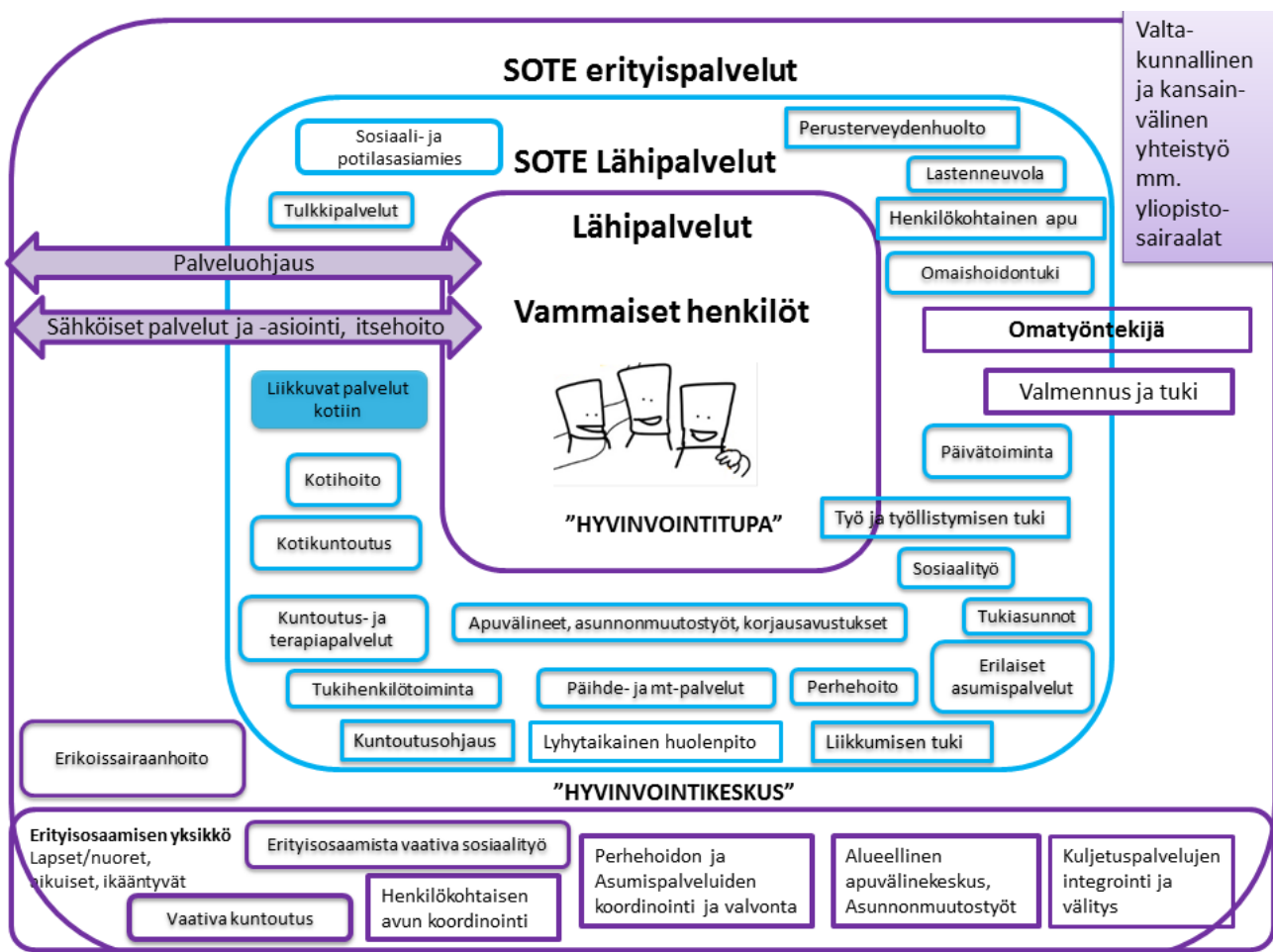
Kuva 2. Palveluneuvonta, palveluissa ohjautuminen ja palveluohjaus

3.3 Toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut

Vammaisella ihmisellä on oikeus saada tarvitsemiaan, lainmukaisia sosiaali- ja terveyspalveluja. Ensisijaisesti vammaisen henkilön palvelut tulee järjestää osana yleisiä, kaikille tarkoitettuja sosiaali- ja terveyspalveluja. Kaikille kuntalaisille tarkoitettujen sosiaali- ja terveyspalvelujen (esim. mielenterveys/psykiatria, suun-terveys, päihdepalvelut) tulee olla myös vammaisten ihmisten käytettävissä. Yleisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee turvata yhdenvertaisesti koko maakunnassa.

Yhdessä asiakkaan kanssa tehdään monialainen hoito-, kuntoutus- ja palvelusuunnitelma. Asiakkaan voima-
varat, sosiaaliset verkostot ja elinympäristö tulee huomioida palvelujen suunnittelussa. Palvelujen kokonai-
suuden tulee kunnioittaa vammaisen lapsen ja aikuisen yksilöllisiä tuen tarpeita. Erityistä huomiota tulee
kiinnittää asiakkaan kuulemiseen ja hänen etunsa toteutumiseen säännöllisellä palvelusuunnittelulla. Jotta
vammaisen ihmisen osallisuus ja itsemääräämisoikeus voivat toteutua, on tarvittaessa mahdollistettava
tarvittava tuki tiedonsaantiin, vuorovaikutukseen ja kommunikointiin.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen painopisteen ja päätöksenteon tulee olla aidosti asiakkaan lähellä peruspalve-
luissa (kuva 3. Ehdotus malliksi SOTE lähi- ja erityispalveluista). Palveluja ja osaamista tulee kehittää niin,
että asiakkaan on mahdollista saada palvelut läheltä ja integroidusti yhdestä samasta paikasta. Kotiin ja
arjen toimintaympäristöön tuotavien lähipalvelujen, jalkautuvien erityispalvelujen sekä sähköisten palvelu-
jen kehittämistä tulee edistää.

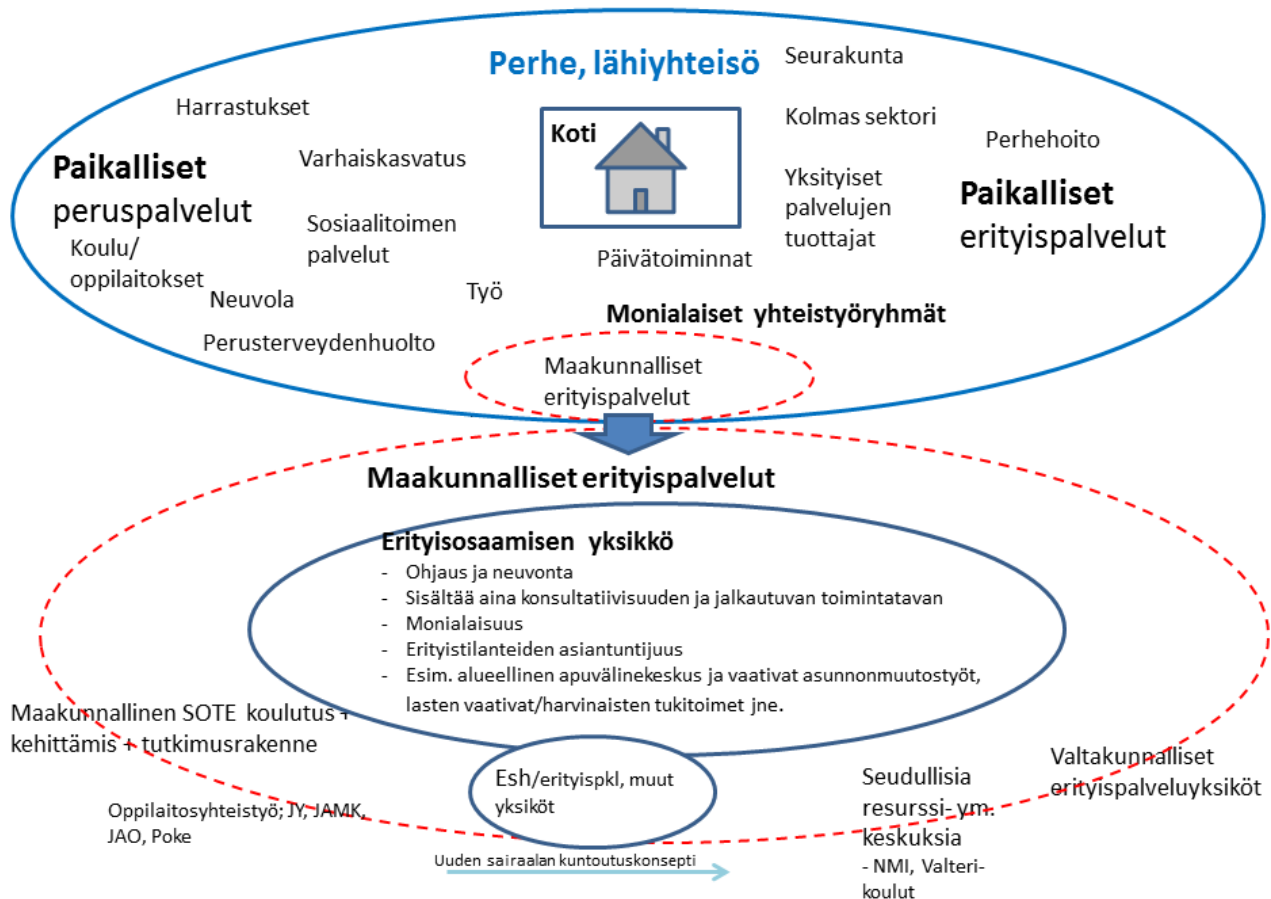
Kuva 3. Ehdotus malliksi SOTE lähi- ja erityispalveluista

3.4 Yksilölliset erityispalvelut

Vammaisella ihmisellä on oikeus vammaisuuden perusteella järjestettäviin sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalveluihin silloin, kun peruspalvelut eivät ole riittäviä tai tarkoituksenmukaisia. Palveluilla tulee tukea vammaisen henkilön *arkea* ja siksi vammaisille suunnatut erityispalvelut tulee järjestää mahdollisuuksiensa mukaan lähipalveluina (ks. kuva 3 ja 4).

Peruspalveluiden tueksi tulee rakentaa **maakunnallinen tukirakenne** (ks. kuva 4): erityisosaamisen yksikkö, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluja koordinoidaan ja josta lähipalvelujen olisi mahdollista saada tukea. Tuki voisi olla esimerkiksi konsultaatioapua ja tarvittaessa lähelle tuotavaa, liikkuvaa tukea esim. työparin muodossa. Erityisosaamisen yksikön resurssilla tuetaan vaativan kuntoutuksen järjestämistä asiakkaan lähellä. Näin palvelu säilyy lähellä asiakkaan arkea. Maakunnallisen erityisosaamisen yksikön toimintamallin tulee olla joustava ja kustannustehokas. Lisäksi tarvitaan palvelujen kehittämisen ja vaikuttavuuden arvioinnin tueksi maakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus-, koulutus- ja kehittämisrakenne.

Soveltaen Keski-Suomen Vammais-Kaste (2012): ehdotus malliksi maakunnan lähi- ja erityispalveluista

Kuva 4. Ehdotus malliksi maakunnan lähi- ja erityispalveluista

LIITTEET

LIITE 1. Strategiatyöskentelyn etenemisen vaiheet

Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmä on toiminut jo vuodesta 2003 Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen koordinoimana maakunnallisena vammaistyön kehittämistä suuntaavana toimijana. Työryhmän kokoonpano on liitteenä (LIITE 2). Työryhmän strategiatyöskentely osana Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen Monialaisen kuntoutuksen prosessin palvelurakennemuutostyötä alkoi vuoden 2015 alussa. Työskentelyn tavoitteeksi asetettiin mallintaa vammaispalveluiden palvelurakenne Keski-Suomeen sisältäen lähipalvelut, seudulliset palvelut ja erityispalvelut ja ylipäätään huomioida integraation tuomat muutokset.

Keväällä 2015 työryhmä kartoitti maakunnan vammaispalvelujen muutostarpeita sekä hyviä käytäntöjä ja valmisteli saadun tiedon pohjalta keskeisiä vammaispalvelujen kehittämisteemoja. Maaliskuussa 2015 työryhmän alaisuuteen perustettiin neljä alatyöryhmää työstämään näitä teemoja (LIITE 3). Alatyöryhmät työskentelivät itsenäisesti touko–elokuun 2015 aikana.

Syyskuun kokouksessa 7.9.2015 Keski-Suomen vammaistyöryhmä päätti yhdistää alatyöryhmien tuotokset laajemmaksi kokonaisuudeksi ja ryhtyä laatimaan niiden pohjalta luonnosesitystä Keski-Suomen vammaisstrategiaksi. Strategiaesitystä työstettiin sekä Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmässä (7.10.2016) että työryhmän jäsenistä koostuneessa pienemmässä työryhmässä (14.10.2015). Strategiaesitys (v.3.1) oli esillä Peurunka3-seminaarin vammaispalvelujen työpajassa 27.10.2015, josta saatujen kommenttien perusteella esitystä työstettiin eteenpäin sekä vammaistyöryhmässä (9.11.2015) että työryhmässä (30.11.2015) versioksi 3.2.

Strategiaesitys (v.3.2) lähetettiin 8.1.2016 maakunnan vammaisneuvostojen kommentoitavaksi 15.2.2016 mennessä. Aikaa jatkettiin 15.3.2016 saakka. Strategiaesitystä määräaikaan mennessä kommentoivat Joutsan, Jyväskylän, Jämsän ja Kuhmoisten, Keuruun, Kinnulan, Toivakan, Viitasaaren ja Äänekosken vammaisneuvostot. Kommenttien perusteella strategiaesityksestä työstettiin vammaispalvelutyöryhmän jäsenistä koostuneessa työryhmässä (29.3.2016) versio 3.3, joka hyväksyttiin eteenpäin lähetettäväksi Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmässä 11.4.2016.

Strategiaesitys (v. 3.3) oli Keski-Suomen kuntien kommentoitavana 4.5.–31.8.2016. Strategiaesitystä kommentoivat Hankasalmen kunta, Joutsan kunta, Jyväskylän kaupunki, Jämsän kaupunki ja Kuhmoisten kunta, Keuruun kaupunki, Luhangan kunta, Petäjäveden kunta, Perusturva liikelaitos SoTe Kuntayhtymä Saarikka, Viitasaaren kaupunki ja Pihtiputaan kunta ja Äänekosken kaupunki sekä Muuramen vammaisneuvosto. Strategiaesityksestä työstettiin kommenttien perusteella vammaispalvelutyöryhmän jäsenistä koostuneessa työryhmässä (8.9.2016) versio 3.4.

Strategiaesitys (v. 3.4) käytiin läpi 19.9.2016 Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmässä, jossa se päätettiin lähettää Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen ohjausryhmän käsittelyyn. Ohjausryhmä päättää strategiaesityksen jatkotoimista.

Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmän hankkeen aikaisen työskentelyn materiaali on saatavissa Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeen sivuilta osoitteesta: <http://www.jyvaskyla.fi/sote2020/kuntoutus>

LIITE 2. Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmän kokoonpano 2015–2016

VUOSI 2015:

Ahlström, Marko	palvelukodin johtaja, Päivänsäteen Palvelukoti, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö
Antila, Sari (1.9.2015 saakka)	palvelupäällikkö, Jyväskylän kaupunki
Haaki, Raili	johtaja, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Hakulinen, Päivi	peruspalvelujohtaja, Joutsan kunta
Hanhikoski, Emmi	johtava sosiaalityöntekijä, Jyväskylän kaupunki
Heikkilä, Marja	hankepäällikkö, Keski-Suomen SOTE 2020
Hokkanen, Rauno	puheenjohtaja, Jyväskylän vammaisneuvosto
Hänninen, Sanna	sosiaalityöntekijä, Hankasalmen kunta
Juutila, Satu (24.11.2015 saakka)	perhehoitaja, Laukaan kunta
Kantola, Heli pj. (1.8.2015 saakka)	perusturvajohtaja, Toivakan kunta
Kainulainen, Saila	vammaispalvelujohtaja, Wiitaunioni
Kolomainen, Ulla	apuvälinepalvelupäällikkö, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Lahtela, Riikka	vammaispalvelujen ohjaaja, Muuramen kunta
Lehtinen, Armi	vammaispalvelupäällikkö, Jämsän kaupunki
Lehtovaara, Pirjo varajäsen Lahtinen, Tuire	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Liimatainen, Marja	palveluohjaaja, Perusturvaliikelaitos/SoTe-ky Saarikka
Mäkiharju-Brander, Paula	ylitarkastaja, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Ohvo, Eira	sosiaalijohtaja, Konneveden kunta
Niinivirta, Mari	kehittämiskoordinaattori, Vaalijalan kuntayhtymä
Paananen, Päivi vpj. (vpj. 7.9.2015 alkaen)	kehitysvammahuollon johtaja, Uuraisten kunta
Pasma, Erja	vastaava fysioterapeutti, Äänekosken kaupunki
Peltonen, Kaisu (5.10.2015 saakka)	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Pihl, Anu	hankesuunnittelija, Keski-Suomen SOTE 2020 -hanke / perusturvajohtaja, Toivakan kunta

Pietiläinen, Anna	omainen
Pihlainen, Leena	sosiaalityöntekijä, Multian kunta
Pikkarainen, Aila	Jyväskylän ammattikorkeakoulu / Monialainen kuntoutus, Keski-Suomen SOTE 2020
Puolitaival, Johanna	omainen
Rauhämäki, Leena	asumisyksikön esimies, Jämsän kaupunki
Saarinen, Marja-Leena	toimitusjohtaja, Keski-Suomen vammaispalvelusäätio
Seppälä, Anne (7.9.2015 alkaen)	vammaispalvelujen palvelupäällikkö, Jyväskylän kaupunki
Simo, Pirkko	kehitysvammahuollon vastaava ohjaaja, Joutsan kunta
Takala, Tuomo	toimitusjohtaja, Palvelukoti Lounatuuli Oy
Tapiola-Harju, Marjut	sosiaali-ohjaaja, Petäjäveden kunta
Tienhaara, Hanna	sosiaalityöntekijä, Laukaan kunta
Vesimäki, Mirva pj. (7.9.2015 alkaen, vpj. 7.9.2015 saakka)	palveluvastaava, Äänekosken kaupunki
Virtanen, Satu-Maria	hallituksen jäsen, Kynnys ry, Jyväskylän toimikunta
Yksjärvi, Leena	päällikkö, Validia asuminen
Välimäki, Tuulikki	kuntoutus- ja toiminnanohjaaja, Keuruun kaupunki
Talvensola, Sivi (siht.)	suunnittelija, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

VUOSI 2016:

Vesimäki, Mirva pj.	palveluvastaava, Äänekosken kaupunki
Paananen, Päivi vpj.	kehitysvammahuollon johtaja, Uuraisten kunta
Ahlström, Marko	palvelukodin johtaja, Päivänsäteen Palvelukoti, Kehitysvammaisten Palvelusäätio
Haaki, Raili	johtaja, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Hakulinen, Päivi	peruspalvelujohtaja, Joutsan kunta
Hanhikoski, Emmi	johtava sosiaalityöntekijä, Jyväskylän kaupunki
Heikkilä, Marja	hankepäällikkö, Keski-Suomen SOTE 2020
Hokkanen, Rauno	puheenjohtaja, Jyväskylän vammaisneuvosto
Hänninen, Sanna	sosiaalityöntekijä, Hankasalmen kunta

Johnson, Heidi	vammaispalvelujen ohjaaja, Muuramen kunta
Junnilainen, Päivi (1.3.2016 alkaen)	vammaispalvelujen palvelupäällikkö, Jyväskylän kaupunki
Kainulainen, Saila	vammaispalvelujohtaja, Wiitaunioni
Kolomainen, Ulla	apuvälinepalvelupäällikkö, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Lahtela, Riikka	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Lehtinen, Armi	vammaispalvelupäällikkö, Jämsän kaupunki
Lehtovaara, Pirjo	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Liimatainen, Marja	palveluohjaaja, Perusturvaliikelaitos/SoTe-ky Saarikka
Mäkiharju-Brander, Paula	ylitarkastaja, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Niinivirta, Mari	kehittämiskoordinaattori, Vaalijalan kuntayhtymä
Ohvo, Eira	sosiaalijohtaja, Konneveden kunta
Pasma, Erja	vastaava fysioterapeutti, Äänekosken kaupunki
Pietiläinen, Anna	omainen
Pihl, Anu varaj. Kauppinen, Eija	perusturvajohtaja, Toivakan kunta vanhuspalvelujohtaja, Toivakan kunta
Pihlainen, Leena	sosiaalityöntekijä, Multian kunta
Pikkarainen, Aila	Jyväskylän ammattikorkeakoulu / Monialainen kuntoutus, Keski-Suomen SOTE 2020
Puolitaival, Johanna	omainen
Rauhämäki, Leena	asumisyksikön esimies, Jämsän kaupunki
Saarinen, Marja-Leena	toimitusjohtaja, Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö
Simo, Pirkko	kehitysvammahuollon vastaava ohjaaja, Joutsan kunta
Takala, Tuomo	toimitusjohtaja, Palvelukoti Lounatuuli Oy
Tapiola-Harju, Marjut	sosiaaliohjaaja, Petäjäveden kunta
Tienhaara, Hanna	sosiaalityöntekijä, Laukaan kunta
Virtanen, Satu-Maria	hallituksen jäsen, Kynnys ry, Jyväskylän toimikunta
Välimäki, Tuulikki	kuntoutus- ja toiminnanohjaaja, Keuruun kaupunki
Talvensola, Sivi (siht.)	suunnittelija, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

LIITE 3. Alatyöryhmien kokoonpanot ja tehtävänanto

1. Vammaispalvelujen kehittämisstrategia

Vammaispalvelujen kehittämisstrategiaa asiakasnäkökulmasta linjaava työryhmä. Millaista on vammaisen ihmisen hyvä elämä arki? Mitä vammaisen ihminen tarvitsee vauvasta vanhuuteen?

Tavoite: Palvelurakenteen kehittämisstrategian luominen vauvasta vanhuuteen vammaisen ihmisen lähtökohdista

Koordinaattori Päivi Paananen

Heikkilä, Marja	hankepäällikkö, Keski-Suomen SOTE 2020 -hanke
Hänninen, Sanna	sosiaalityöntekijä, Hankasalmi
Juutila, Satu	perhehoitaja, Laukaa
Nykänen, Mia	Kehitysvammaisten lapsiperheiden kuntoutusohjaaja, Äänekoski
Paananen, Päivi	kehitysvammahuollon johtaja, Uurainen
Saarinen, Marja-Leena	toimitusjohtaja, Keski-Suomen vammaispalvelusäätö

2. Palveluohjauspolku vammaisen ihmisen elämän kulussa

Millainen on tulevaisuuden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluohjausketju eri elämän vaiheissa. Minkälaista palvelua, palveluohjausta, erityisammattilaisten osaamista vammaisen ihminen kulloinkin tarvitsee? Miten hankkeessa kehitettävä palveluohjausmalli soveltuu vammaispalveluihin?

Tavoite: Vammaisen ihmisen ja hänen perheensä palveluohjausketjun luominen vauvasta vanhuuteen

Koordinaattori Anu Pihl

Hakala, Anne	Itsenäistyvien nuorten ja aikuisten kehitysvammaisten kuntoutusohjaaja, Äänekoski
Lahtela, Riikka	vammaispalvelujen ohjaaja, Muuramen kunta
Liimatainen, Marja	palveluohjaaja, Saarikka
Muli, Sari	palveluohjaaja, Laukaa
Paananen, Laila	Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Pihl, Anu	hankesuunnittelija, Keski-Suomen SOTE 2020 -hanke
Simo, Pirkko	kehitysvammahuollon vastaava ohjaaja, Joutsa
Tapiola-Harju, Marjut	sosiaaliohjaaja, Petäjäveden kunta

3. Vammaisten ihmisten palvelut yhteiskunnallisena investointina

Miten vammaisten ihmisten palveluita voitaisi organisoida tulevaisuudessa vaikuttavammin, taloudellisemmin ja tehokkaammin? Miten tuotamme nykyistä vaikuttavampia ja laadukkaampia palveluja, joilla varmistamme myös yhteiskunnallisen osallisuuden? Missä kaikkialla on säästöpotentiaalia vammaisten ihmisten palveluissa ja hoitojärjestelmissä? Missä ennaltaehkäisevissä toimissa olisi säästämisen mahdollisuus?

Tavoite: Vammaisten ihmisten aikaisempaa laadukkaampi, vaikuttavampi mutta taloudellisempi palvelu- ja hoitojärjestelmämalli

Koordinaattori Mirva Vesimäki

Kainulainen, Saira	vammaispalvelujohtaja, Wiitaunioni
Kantola, Heli	perusturvajohtaja, Toivakan kunta
Lahtinen, Sirpa	vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja, Muurame
Takala, Tuomo	toimitusjohtaja, Palvelukoti Lounatuuli Oy
Vesimäki, Mirva	mielenterveys, päihde- ja vammaispalveluiden palveluvastaava, Äänekoski
Yksjärvi, Leena	päällikkö, Validia asuminen

4. Vammaispalvelujen erityisosaamisen kokonaisuus

Miten tarvittava erityisosaaminen saadaan oikea-aikaisesti lähelle vammaista ihmistä? Mitä osaamista tarvitaan? Kuka sen voi tuottaa? Millä rakenteella?

Tavoite: Erityisosaamisen/-palvelujen organisointi vammaista ihmistä ja hänen perhettään tukevaksi kokonaisuudeksi

Koordinaattori Mirva Vesimäki

Hanhikoski, Emmi	vastaava sosiaalityöntekijä, Jyväskylän kaupunki
Hokkanen, Rauno	puheenjohtaja, Jyväskylän vammaisneuvosto
Kolomainen, Ulla	apuvälinepalvelupäällikkö, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Lehtovaara, Pirjo / Lahtinen, Tuire	kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri kuntoutusohjaaja, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Niinivirta, Mari	kehittämiskoordinaattori, Vaalijalan kuntayhtymä
Pulli, Päivi	kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintojen esimies, Äänekoski
Talvensola, Sivi	suunnittelija, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Vesimäki, Mirva	mielenterveys, päihde- ja vammaispalveluiden palveluvastaava, Äänekoski

KASTE

ksshp

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri

JYVÄSKYLÄ

